

ARADUL

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA:

ARAD, Str. Umineșeu nr. 18.

Telef. n. 266.

Organ al Asociației «Infrățirea».

Apare săptămânal.

Până când?

Aduc zilele din capitală știrea unei plângeri făcută de către unguvi la liga națiunilor, că în cărțile noastre didactice am perverti istoria lor națională. Cunoaștem această metodă de lupiș, ea s-a aplicat în altă rânduri, incât nu ne mai impresionează. Ea aduce ceva din atmosfera școalelor primare, unde elevul penru toate fleacările ridică degetul pentru a-și pără pe colegul său. Am fi trecut cu vederea și această nouă manifestare a neastămpărului turanic, dacă ea nu ne-ar fi readus în minte crâmpiele din vechea școală ungurească, unde senilimentele noastre naționale se jignea la fiecare pas, fără a avea posibilitatea să cerem dreptate unui for superior cum e actualmente liga națiunilor. În acele vremuri românul lovit în orgoliul său de neam n'avea posibilitatea să-si verse năcazel nici măcar într-un articol de ziar, necum în jidhe adresaile lunii mari, fără a nu scăpa de aspectul temnițelor din Seghedin sau Vaj. Iar copilul de școală era condamnat să ia fără murmur otrava susținătoare pe care cărțile de istorie o conțineau în altă aprostofări în jurioase la adresa neamului românesc.

Mi-aduc aminte de prima zi a intrării mele în liceul unguresc. 50 de copii de români, veniți dela sate, în curațul lor port țărănesc, stăteau amușiți în bancă, așteptând intrarea dirigintelui de clasă. Și iată că ușa se deschide și un domn cu barbizon roșu, un jidanc care nu de mult își schimbă numele de Schlesinger în acela de Székely, își face apariția. Ce credeți, care a fost primul gest de părinte al clasei, manifestat de acest reprezentant al pedagogiei ungurești. A examinat imbrăcămintea fiecărui elev și cum zarea o cămașă țărănească, provoca cu glasul răstărit pe elev să și-o vâre în cioracei. Era un tablou dintre cele mai hazlii văzând o aproape întreagă clasa de elevi muncind din greu cu fețele înfricoșate, pentru a-și aranja toaleta lor țărănească după moda europeană. Numai vederea portului nostru național era suficient ca profesorul pregătit anume de a fi șovinist, să-și piardă cumpătul și să îsbucnească în cuvinte de ocară la adresa copiilor, a căror singură vină era că D-zeu nu i-a făcut unguri. În clasa II întâia oră de istorie: Profesorul ia manualul și-l răstoiește nervos. „Cartea conține o mulțime de inexac-tități, luă și creionul și corectăți după cum vă dictez“. Și profesorul dictă din greu iar noi eram obligați să ștergem din cuprinsul că-

șii întreg cuvântul de „románok“ și să-l înlocuim cu acela de „oláhok“. Și aceasta într-o clasă unde majoritatea eram români. Dar ce să mai spunem de lumina în care era infășat neamul nostru în toate aceste cărți didactice? Din veniturii pri-pășite pe pământul sănătății al coroanei ungare nu ne mai scoteau, voievodul Mihai un aveniunier ordinari. Horea — și ziceau Hora — un bandit de codru, Avram Iancu un pescitor în spătuiburi. Unde era pe atunci liga națiunilor să vadă în reg cortegiu de umiliri la care era expus zi de zi, oră de oră, copilul de român, injurat de valah cu păr pe limbă la fiecare lecție de istorie națională?

Ungurul e recunoscut de cel mai patentat misificator al adevărului istoric. Pripășit într-o lume de străini, el caută prin mijloace artificiale să-și justifice rostul său istoric, creându-și o istorie a lui, asa după cum îl convine. Cred concetașenii nostri maghiari că aceasta fantasmagorie a lor mai poate induce în eroare și astăzi suflețul copilului? Că sunt datori a lui de bani bunătoate născocirile lor stupide considerându-le un fel de „tabu“ cu riscuri de a ne batjocuri chiar istoria proprie? Luă și rog ua manual de istorie ce se folosește astăzi în liceele noastre, găsi și acolo jigniri aduse neamului unguresc? Deși ar fi foarte ușor să le răspălătim injurările din trecut, cu cuvinte tot atât de usturătoare. Că nu-i consacram lui Arpad pagini întregi, și nu nesocotim spusele cronicarului lui Bela al II-lea? E întradevar revoluționar până unde merge orbirea acestui neam atins de-o cronică megalomanie.

Motive de plângere pentru felul cum se face istoria națională în școalele ungurești am avea noi desigur mai multe. La examenul de bacalaureat ținut în toamna anului acestuia mi s-a dat prilejul să verific această afirmație. Toate fetele dela un liceu de călugărițe, oridecători aveau să vorbească de cronicari, simțeau o placere perversă de a accentua și repeta cu vocea ridicată, că poporul românesc se trage din tâlharii scăpați din temnițele Râmului. Minchii ce comentarii vor fi însoțit această lecție de istorie națională acolo între perechi școală călugărești, unde profesorul român, cerut de lege pentru materiale naționale dela orice școală particulară, nu poate să pătrundă. Cu ce satisfacție drăcească vor fi exploatați sfintele maice această inexistență nastrușnică, foarte nemerită pentru a-și vârsa, la adăpostul

AJUTORAREA SOMERILOR.

In zilele de 3, 4, 5 și 8 Dec. a. c. a avut loc înșiruirea muncitorilor fără de lucru din orașul Arad și comuna Mureșel.

Rezultatul a fost că s-au înscrise 814 someri, capi de familie, având 1265 membri de familie peste 4 ani și 219 copii sub 4 ani. Inscrizerile s-au închis în ziua de 8 Dec., dar ulterior s-au mai prezentat unități someri care vor fi trecuți pe tablouri odobă cu începeră împărțirii ajutoarelor.

S'a constituit un comitet sub președinția d-lui prefect al județului și a d-lui primar al orașului. Din acest comitet fac parte d-nul dr. Virgil Buzea, inspectorul Muncii din localitatea preșum și reprezentanții asociațiilor industriale ale patronilor, reprezentanților societăților fermelor precum și reprezentanții clerului, ai muncitorilor etc.

Primăria a destinați în acest

scop un fond de 1 milion lei, din care se vor înființa 2 bucătării populare: una pentru someri și alta pentru săraci.

Pe lângă ajutorul acesta al primăriei, Comitetul pentru asistența somerilor va acționa paralel pentru același scop. Veniturile sunt taxele de 1 leu instituite asupra biletelor de cinematografi și asupra consumației din restaurante și cafenele.

De asemenea primăria va pune la dispoziții comitetului echivalent în bani al porșilor de hrana dela bucătăria somerilor pentru somerii care nu vor lua masa acolo. Cu aceste fonduri, adică taxele de 1 leu și sumele date de primărie comitetul va cumpăra alimente în natură care vor fi distribuite somerilor, precum și îmbrăcăminte, medicamente și lemne. Nu se va da niciunui somer bani în numerar ca ajutor.

Chăstiunea lucrătorilor dela brutării.

Convenția colectivă de muncă a lucrătorilor din brutăriile orașului a expirat pe ziua de 3 Dec. a. c. Salariații au cerut să se încheie tratative în vederea încheierii unei noi convenții colective. În ziua de 12 Dec. la orele 11 dimineață a avut loc o consfătuire la inspectoratul Muncii din localitate sub președinția d-lui insp. Virgil Buzea la care au luat parte delegații patronilor brutări și ai muncitorilor.

Delegații patronilor au arătat că nu sunt inclinați să schimbe convenția colectivă de muncă și consideră exagerate pretențiunile lucrătorilor de a-l se urca salariaile cu 15%, în situația critică de azi. Totodată delegația patronilor a cerut că acest diferend să nu fie transpus tribunalului, bazându-se pe un ordin anterior al Ministrului Muncii prin care se dispune că întreprinderile cu mai puțini salariați deși de utilitate publică, nu cad în prevederile legii pentru aplanarea conflictelor de muncă care se aplică întreprinderilor cu mai mult de 10 salariați. În Arad brutăriile nu au mai mult de 10 luărători.

Pe de altă parte delegația muncitorilor brutării reprezintă că ordinul acesta dispune că întreprinderile de utilitate publică nu cad sub arbitrajul obligator, când au mai puțin de 10 lucrători, — atunci ar trebui să dispună că lucrătorii să nu li se aplique nici art. 16 din această lege, care prevede dispoziția categorică că în brutării incetarea colectivă de muncă este interzisă. Nu se specifică însă dacă acest articol se aplică la întreprinderile cu mai mult de 10 lucrători sau și la brutării cu mai puțini lucrători.

Delegația muncitorilor a cerut că acest conflict să fie supus Ministerului pentru a reveni asupra ordinului menționat pe care se bazează patronii și deci să se obțină introducerea arbitrajului obligatoriu, indiferent de căci lucrătorii sunt în întreprinderi, sau să se permită incetarea convenției colective, pentru că altfel sunt silicii muncitorii să lucreze în condițiunile fixate de patroni.

S'a căzut de acord că acest caz să fie supus Ministerului spre soluționare.

G.

unui manual didactic aprobat, toată lava disprețului lor față de poporul românesc.

Noi, pervertilorii ai istoriei, o curată ironie. Vina e totuși a noastră, a proverbialei noastre indulgențe. Dacă în alte memorii am fost prezenți ca măncători de unguri, să ne mai mirăm că acum ni se aduce vina de falși-ficători ai istoriei lor? Suntem

carioși și că proxima jaleă ce metehană ne va mai găsi? Căci hărția e răbdurie iar somerii unguri care și-au creat o sursă de trai din șicurile de memorii, sunt mulți. Totuși o reacțiune din partea noastră deși tardivă, ar fi binevenită. Căci și cel mai răbduriu măgar, dacă-l băză mereu își ieșe la urmă din sărite, lovind cu copile.

La Podgorie:

Un kgr. vin 5 lei.
Un kgr. sifon 8 lei.
Aceasta se chiamă acțiune contra somajului.

ABONAMENTE:		
Pentru perioada:	1 AN	2 ANI
150 Lei	180 Lei	250 Lei
80	100	140
40	50	70
În săptămâna deoble:		

Politica vechiului regat și aspirațiunile românilor ardeleni.

— Formula d-lui Apponyi despre minorități. — Bethlen Stefan: „Veni-va timpul când România nu va mai fi avizată la sprijinul triplei alianțe“. Primejdia minorităților în Ungaria în preajma războiului mondial.

Problema minorităților, așa cum se prezintase în Ungaria, acum treisprezece ani, a determinat pe factorii politici maghiari la o dărză reacțune de ordin cultural, economic, social prin care să se afirme cu tare suveranitatea statului maghiar. Pericolul era văzut cu atât mai mare, cu cât — fiind vorba de români, — în apropierea Ungariei se atla un stat român în plină ascensiune, ceeace avuse o directă și neintreruptă înrăurire asupra românilor ardeleni. Dacă politicianii maghiari se interesau în primul rând de pericolul pe care îl prezenta românii ardeleni, aceasta mai însemna să ne poartă o oarecare și destul de intemeiată grija și din cauza dezvoltării statului Român vecin. Precum rezultă din declarațiile d-lui Apponyi și Stefan Bethlen, tocmai că le era mare teamă de felul cum se orientează ținuta României și nu le era mică nici frica de dezvoltarea minorității române din interiorul Ungariei.

Punctul de plecare și de orientare îl constituia formula d-lui Apponyi despre minorități. Vrând să arate că din ce moment poate fi primejdioasă o naționalitate, d. Apponyi a declarat: „După părerea mea primejdia începe când elemente străine se ridică în număr mare și prin o cultură străină la clasa intelectuală“. Pentru a intemeia această formulă, d. Apponyi a adus și argumente geografice. „Privind din punct de vedere geografic, a zis d. Apponyi, putem constata că în ținuturile nordice ale țării locuite a bunăoară de tăuți, nu dăm de nici o miscreare națională, ci abea numai în partea de nord-vest, care stă sub o influență cehoslovacă. Pe când în partea de nord-est tăuții sunt de sentiment național maghiar, în ținutul nord-vestic aceeași populație este din cale afară inițiată, de când a început să se desvolte o literatură ceho-slovacă și de când cehii au ajuns la o conștiință națională. Astfel, în măsura în care ei vor isbuti să ajungă la o înrăurire politică în Austria, în aceeași măsură se va resimți această înrăurire și în Ungaria. Același fenomen îl putem constata și la români, la români ardeleni a căror situație o fin de cea mai primejdioasă, iar ca problemă de cea mai serioasă, pentru că această se rezămă pe un stat vecin de aceeași rassă, pe cel mai puternic și cel mai progresiv stat din vecinătatea noastră.“

Și la români se obsevă efectele vecinătății, ceci precum m'am convins personal, români din Maramureș sunt de o corectitudine tolerabilă și sunt de sentiment patriotic. Or, deindată ne apropiem de granițele românești, înspre sud, găsesc că problema devine tot mai periculoasă“.

Se vede clar din această declarație a lui Apponyi că în afară de primejdia formulată a naționalităților mai existase și un alt doilea pericol: vecinătatea unui stat înfloritor, de care trebuia să se fină seamă, de căte ori noi, români ardeleni, eram subiectul unui studiu sau arătam semne de deștepere. Pare-se că în toate manifestările sale politice, d. Apponyi să nu fi fost condus de altă părere decât de aceea precisată în formula d-sale

despre minorități. Aceasta l-a determinat după toate probabilitățile, să ia o atitudine fățuă de persecutare a școlilor românești și să se înceapă o prigoană împotriva studențimii române care studia la alte școli decât la cele maghiare.

Astfel rezulta, că la cercetarea problemei naționalității române nu se putea scăpa din vedere nici orientările politice ale României mici. Prea ne era legată soarta noastră de aceea a fraților de peste munți ca factorii politici maghiari să fi putut trece cu ușurință peste raporturile spirituale și morale cari existau fară îndoială între frații aceleiași rasse.

Nici declarația d-lui Stefan Bethlen nu este de mai puțină semnificație ca aceea a d-lui Apponyi, căci fiind vorba de politica României mici, el a declarat: „Câtă vreme succesiunea turcească din Balcani nu va fi împărțită, interesele vor impune României să se sprijineastă numai pe forțele triplei alianțe, pentru că numai cu ajutorul ei va putea ajunge la un os de ros. Dar această împărțeală se va sfârși, și va veni timpul când România nu va mai fi avizată la sprijinul triplei alianțe, ca acum, ci va chibzui cu mai multă libertate, căreia puteri europene să se atașeze și, când, din ceeaș motiv va fixa un preț și valoare mai mare atitudinei sale, decât în trecut“. Am putut vedea că și în timpul crizei balcanice, România a fixat mai multe condiții. Am văzut chiar și la încheierea convențiunilor noastre comerciale că a trebuit să-i facem anumite concesiuni. Pot arata că actualul guvern, a trebuit să sistese procesele agitatorilor, ceeace a continuat până și a șterge din buget cele zece milioane cari erau prevăzute pentru colonizări, deși actualul ministru al agriculturii a fost un însușit adept al politicei de colonizare. În întregă noastră viață publică, chiar și la bărbății nostri suspuși se observă o tendință de a inaugura o nouă politică națională, de a face concesiuni în legile școlare și în administrație.

D. Bethlen manifestându-și astfel nemulțumirile pentru concesiunile ce trebuiau să se facă României și vrând să scoată în relief primejdia pentru statul ungar, a arătat cari sunt aspirațiunile românilor și cari trebuesc să fie mijloacele de combatere. „Câte minorități sunt, a zis d. Bethlen, atâtă modalități trebuie să avem, după caracterul și însușirile naționalităților și tot în ajătea feluri va trebui să și purcedem față de ele“. „Căci mijlocul propriu unei naționalități, poate fi încapătă și amplificare a fondului societăței. Fondul actual fiind foarte redus, având doar câteva mii de lei.

In urma discuțiilor și propunerilor s'a hotărât facerea cătorva serate dansante în beneficiul societăței, urmând ca prima serată să aibă loc în seara de 28 Decembrie.

Concomitent cu acestea D-l Dr. Felner medicul Circumscripției a expus asistenței proiectul înființării unei societăți: a «ocrotirei mamei și copilului». pt. ajutorarea mamelor săraci și gravidelor că și copiilor dela naștere până la etatea de 2 ani, prin consultații gratuite, și prin oferirea gratuită a medicamentelor necesare.

S'a admis propunerea, urmând ca aceste 2 societăți să lucreze în același cadru. Relativ la înființarea unui fond pt. societatea proiectată să aibă hotărâță deschiderea unui Cinematograf.

Ședința s'a încheiat la ora 7^{1/2} seara d-na președintă mulțumind adunării pentru concurs.

Arădani în capitală. Expoziția de pictură a dñei Eliza Latinca.

Inregistrăm cu placere orice eveniment cultural în legătură cu concetătenii nostri aflători în capitală. De data aceasta aflăm că arădani iau parte activă și în viața artistică a Bucureștilor. Într'adevăr, la 20 Dec. a. c. își va deschide în sala „Mozart“ (Calea Victoriei) expoziția sa de pictură dna Eliza Latinca (soția căp. Bodea).

Dna Eliza Latinca-Bodea este foarte cunoscută în societatea românească din Arad, și prietenii familiei adesea au avut ocazia să admire operele sale de artă, mult apreciate. Acum s-au sesizat și unele cercuri artistice din București, de realizările de un vădit talent ale dnei Eliza Latinca, și ca urmare al acestui interes a fost invitată să, să și organizeze expoziția de Crăciun.

D-sa pictează toate genurile, peisajii ca și portrete, dar cel mai mare interes îl poartă totuși studiilor de caracter. Fizionomia «figâncii» mai cu seamă este prinsă cu măiestrie în operele sale.

Relatarilor cuvenite le vom face după deschiderea expoziției care va dura până la 8 Ian. anul viitor.

Arădani, cari treceți prin București, vizitați această expoziție!

Excursiunea elevilor liceului Mihai Viteazu din București.

In cursul săptămânii trecute orașul nostru a fost vizitat de un grup de elevi ai liceului Mihai Viteazu, sub conducerea d-lui profesor Petre V. Haneș. Excursioniștii au vizitat Blajul și Alba-Iulia și au venit apoi la Arad.

D-l prof. P. V. Haneș ne-a declarat că de mai mulți ani a organizat aceste excursii care au de scop cunoașterea țării noastre. Elevii călătoresc cu un wagon special, prevăzut cu paturi, aşa încât pot să se odihnească foarte bine în cursul voiajului.

In fiecare an elevii fac sub conducerea d-lui prof. P. V. Haneș trei excursii: una în Bucovina, alta în Ardeal și a treia în Basarabia.

La începutul lunei Februarie anul viitor, vom vizita Basarabia. Excursiunile acestea durează între 3-5 zile, și elevii se aleg cu foarte frumoase cunoștințe și au ocazia astfel să vadă de aproape sufletul românesc din acăste trei provincii, unite cu jara noastră.

La Arad, elevii au fost găzduiți la internatul liceului M. Nicoară, unde li s'a servit și masa. Au vizitat Palatul Cultural și diferite alte instituții din oraș, iar după masă au asistat la matchul de fotbal între o echipă din Viena și echipa reprezentativă a Aradului.

Felicităm pe dl prof. P. V. Haneș pentru această frumoasă inițiativă și credem că fiecare elev va păstra plăcute amintiri din aceste excursii și își va iubi mai mulți jara, cunoșând-o mai de aproape.

Magazinul de manufactură

Szénássi
Arad, Strada Crișanu, colț, recunoscut pentru prețurile reduse, vinde până la revocare cu preț de fabrică.

Fecăra duminică corbi de fasole — Minăi calde ziuă noaptea. — Intră și prin str. M. Țianu. — Orchestră de țigani de primul rang.

BUFETUL FLORA

RESTAURANT B E R A R I E
Piața Avram Iancu

No. 32. 1-5

Se primesc abonanții. — Totdeauna e deschis pâna dimineață. — Pentru secretați camere separate. — Prețuri modeste.

Mica publicitate.

Comerțiant cu prăvălie proprie doare căsătorie cu D-șoară din famile bună, harnică și gospodină, care se albe și ceva dotă.

Răspunsurile cu fotografie se predau la ziar sub „Burlac”.

No. 38 1-1

Patron atelier propriu doare căsătorie cu d-nă între 35—40 ani, fără copii, gospodină serioasă.

Răspunsurile cu fotografie se predau la ziar sub „39”.

No. 39 1-1

Institut de beauté și cosmetica

GRALIC SI COMP.

ARAD, Str. Brătianu Nr. 2.

TARIFF:

Ondulat simplu	Lei 20-
Ondulat cu apă	25-
Tuns	20-
Spălat	20-
Manicur	20-
Vopsitul părului începând dela	250-
Ondulare permanentă începând dela	400-
Ingrjirea feței	60-

No. 8: 3-6.

Croitoria militară, civilă și de uniforme școlare

Ion Julian

din strada Bucur No. 14 execută prompt, orice comandă de HAINE cu PREȚURI AVANTAGIOASE.

No. 33. 1-4

Deschidere de prăvălie

Am onoare să văză m. st. public că mi-am deschis din nou prăvălia din edificiul bisericii evreiești.

Cumpăr contra numerar orice cantitate de haine vechi bărbătești, ghete, cisme, linerie, covorare, candelabre, lămpi, perdele.

Instalații complete, moșteniri. Cuptoare de fier, mobile și orice alte obiecte vechi.

A. SCHÄCHTER
edificiul bisericii evreiești.

No. 9: 4-4

Curățirea și vopsirea hainelor o face în modul cel mai perfect

HOSZPODAR Str. V. Stroescu 13.

la firma „DELKA“ Str. Brătianu, va puteți procura din assortiment bogat haine bărbătești, stofe bărbătești și de dame, pe credit de 6 luni, fără carnet de credit.

Cocs de Silezia, cărbuni de piatră și lemne de foc tăiate livrăm la domiciliu pe lângă cele mai REDUSE PREȚURI.

ALTMANN EDE, Arad, B-dul Reg. Ferdinand 44

FOTOGRAFI pentru CADOURI DE CRĂCIUN, SEPRE-GÂTESC în ATELIERUL de FOTOGRAFII ARTISTICE ARAD, BULEVARDUL REGINA MARIA B. Atelierul e deschis și Dumineca PESTE DRUM DE PREF. JUDETULUI.

GÉZA NAGY

Marele târg de Crăciun

M. Fischer

grandiosul magazin de sticlării și porcelane Toți cumpărătorii primesc gratuit un cadou prețios.

Edificiul Crucea Albă

390. Telefon 390.

Nr. 25. 2-3

Cel mai frumos

vopsește și curăță hainele pentru serate și ocazii Müller I. și Fiul, intreprindere de vopsit și curățit chimic, ARAD, str. Brătianu 5, — Banatului 6.

No. 23. 2-3

No. 10. 4-10 VOPSEȘTE și CURĂȚĂ CHIMIC HAINELLE FINE DE TEATRU și OCAZII

Str. Brătianu 21. K N A P P Str. Ep. Radu 10. instalație electr.-motrică modernă.

Societate Anonimă

Forestieră Lomaș

ARA D,
Bv. Reg. Ferdinand 4

No. 35. 1-1

CASSA GENERALĂ de ECONOMII în SIBIU
Sucursala ARAD.

Centrala: SIBIU — Inființată: 1841 ▷

Capital și rezerve: Lei 230.000.000.—

SUCURSALE:

Arad, Bistrița,
Brașov, Cluj,
Diciosânmartin,
Dumbrăveni,
Mediaș, Lovrin,
Reghin,
Târgu-Mureș,
Timișoara.

COLOMAN HARTMAN, Arad Palatul Minorilor

Dacă dorîți bijuterii FRUMOASE și EFTINE, cumpărați numai la această firmă

No. 28. 2-3

In interesul celor oropsiți....

Criza economică cumplită care bântuie astăzi în toate ţările — atât agricole cât și industriale — a înmulțit enorm numărul celor avizati la sprijinul societății. Șomestii agricoli, industriali și mai nou cel intelectual — ne mai vorbind de numărul considerabil al dependentilor de alt ordin — constituie în prezent o problemă de importanță covârșitoare chiar și pentru cele mai solide organisme de stat. Se caută soluții și se dau formule — care din cauza mai neputincioasă — spre a eșa dintr-o situație mai mult îngrijorătoare. Soluția științifică, — care este în același timp și cea mai ideală, — s-a dat prin recunoașterea necesității de a pune la baza operei de asistență socială cercetarea și eliminarea cauzelor, care în parte sau în totalitatea lor, pun pe individ sau o întreagă clasă socială, în situația precară de a fi nevoiți să solicite sprijinul moral sau material al societății din care fac parte. Dar simpla enunțare a soluției date ne arată că transpunerea ei în domeniul realităților cât și aplicarea ei sistematică reclamă condiții sociale și economice normale pe lângă un aparat tehnic bine pregătit și numeros. Astfel fiind, este evident că în actualele împrejurări nu putem nutri nici o speranță pentru posibilitatea de a îlchida problema pe calea cea mai rațională, adică prin eliminarea tuturor cauzelor care contribuie la constituirea dependentel sociale.

Numărul impunător de mare al celor avizati la ajutorul efectiv al societății, precum și starea lor extrem de mizerabilă — pe mulți îl amenință spectrul foamei — ne îndeamnă să preferim pentru moment metodei științifice, alte măsuri mai expeditive și de eficacitate imediată. Singura măsură capabilă să salveze bună starea fizică și morală a celor învinși în lupta pentru existență este acordarea unui ajutor material imediat și adoptat necesităților. În acest scop se cere bunui salvator nu numai din bugetele săcătul de vlagă ale comunelor județelor și al Statului ci și a întregel societăți, căci echilibrul acestora este strâns legat de buna stare a componentilor săi (individii sau clase sociale deopotrivă).

Să nu putem afirma că societatea omenească de pretutindeni nu și înțelege chemarea sa. Numărul impunător de mare al societăților de binefacere cu caracter național sau internațional care sporesc pe zi ce merge, este cel mai evident indiciu al reacțiunii societății în fața mizeriei mereu crescând. Cine dintre noi nu admînd activitatea desfășurată în interesul asistenței publice de societățile Crucea Roșie, Fem. Ort. Principale Mircea, Cercul Gospodinelor și multe alte Societăți pornește din inițiative particulare. Opera lor este incontestabilă vrednică de toată lauda că toate acestea puterile lor sunt insuficiente pentru a înfrunta cu succese cerințele vremii. Plaga mizeriei a patruncut atât de adânc în straturile de jos a societății — necruțând nicăi satele rezervorile de energie ale neamului — în cât o acțiune izolată ori cât de fecundă ar fi ea, se perde fără a da efectele așteptate. În actuala stare de lucruri numai o coalizare și colaborare intimă a tuturor factorilor interesați poate întreprinde o operă de asistență socială cu adevărat utilă. Colaborarea acestor factori singură poate împiedeca îrosirea și pulverizarea nerățională a fondurilor adunate cu multă greutate.

Ea singură poate evita și frecvențele abuzuri săvârșite de către unitate profe-

sioniști experți în a exploata banul asistenței în detrimentul altor tovarăși de suferință neajutorați, sau prea mândri pentru a se îmbulzi la împlorarea milei. Cred că puțini sunt între noi deacea, cari să conteste foloasele unei acțiuni coordonate, în schimb vor exista singur cu atât mai mulți sceptici cari din diferite considerații se îndoiesc în posibilitatea realizării practice a unei asemenea colaborări. Pentru acesti din urmă fin să schilze în linile sale generale un plan de organizare care pentru a fi realizat și aplicat, nu necesită decât bunăvoie și debatasare de ambii deșarte.

Pentru a asigura o colaborare rodnică prima condiție care se pune este instaurarea unei conduceri unitare. De aceea la baza acțiunei preconizată de mine îñ să fixez formarea Comitetelor locale de asistență pentru fieștecare comună; comitete compuse atât din reprezentanții autorităților publice, cât și din reprezentanții respective reprezentantele Soc de binefacere cari au înscrisse în bugetele lor anumite fonduri pentru asistență. Toate fondurile aceste particulare sau oficiale, să se încredințeze comitetelor locale a căror sediu să fie fixat în localurile Primăriilor sau Prefecturilor de județ pentru a fi mai ușor accesibile celor nevoiași. Cererile de ajutor scrise sau verbale — chiar atunci când ele sunt adresate direct societăților sau autorităților să se concentreze la sediul acestor comitete. Lucrările biroului să execută în mod gratuit de către membrele societăților de binefacere și conduse alternativ de un membru al comitetului, care are și dreptul de a acorda la nevoie primul ajutor salvator. Membrii comitetului să intrunesc odată pe săptămână pentru a hotărî asupra cererilor înregistrate în cursul aceleiași septămâni. Hotărările se iau pe baza referatelor Doamnelor și Dșoarelor dispuse a face benevol serviciul de surori de ocrotire, având mentrea de a se deplasa la domiciliul fieștecarui solicitant pentru a constata la față locului lipsurile reale. (In cursul anului trecut Astra Medicală a inițiat cursuri speciale pentru pregătirea Surorilor de Ocrotire benevolă, dar ca multe alte inițiative bine venite, s'a înglodat și aceasta în noroiul indiferenței celor chemați să o sprijine). O hotărâre adusă va fi cu atât mai salutară cu cât ea va fi mai repede executată. În acest scop ajutoarele acordate să ar putea distribui chiar la domiciliul dependentilor prin surorile de ocrotire benevol procurându-le și lor o modestă satisfacție pentru munca obosităre pe care o depun în interesul celor urgizi de soarte.

Nu afirm și nu am cătușit de puțin pretenția ca planul mai sus schițat să fie perfect, am însă convingerea, că aplicat cu înțelegere și devotament va contribui cu multă eficacitate la combaterea problemelor care ne preocupă, decât acțiunile izolate oricără de bine intenționate și desinteresate ar fi ele.

Sărbătorile Crăciunului se apropie. „Copii de ceară” „cu față spectrală” au și el dreptul să se bucure de ziua nașării Aceluia, care a fost este și va fi simbolul tubrei aproapelui.

Aveam oare dreptul să-l lipsesc de această bucurie? Dr. R.

Citiți și răspândiți:

„Aradul”

FAPTE și OAMENI.

În articolul nostru din numărul treceut apărut în această coloană am permis o serie de răspunsuri, unele care ne dău dreptate, altele care vor să ne convingă că am fost prea darnici cu lăudele. E inexact spun unii, că primarii anteriori n'ar fi manifestat nici un interes față de problema edilitării orașului. S'au făcut și în trecut lucruri bune, decât ele nu se văd, întrucât s'au realizat în locuri mai dosite pentru a se veni în ajutorul populației năcăjile din suburbii. Astfel străzile Pârneaveli, acest cartier românesc au fost în parte asfaltate încă în anii trecești și e păcat că actualul primar n'a continuat aci munca începută de predecesorul său. Este adevărat că părțile principale ale orașului primesc din ce în ce un aspect mai occidental. Totuși însă și pătrunde puțin în străzile laterale. Infățișarea acestora te însărcină să fixezi formarea Comitetelor locale de asistență pentru fieștecare comună; comitete compuse atât din reprezentanții autorităților publice, cât și din reprezentanții respective reprezentantele Soc de binefacere cari au înscrisse în bugetele lor anumite fonduri pentru asistență. Toate fondurile aceste particulare sau oficiale, să se încredințeze comitetelor locale a căror sediu să fie fixat în localurile Primăriilor sau Prefecturilor de județ pentru a fi mai ușor accesibile celor nevoiași. Cererile de ajutor scrise sau verbale — chiar atunci când ele sunt adresate direct societăților sau autorităților să se concentreze la sediul acestor comitete. Lucrările biroului să execută în mod gratuit de către membrele societăților de binefacere și conduse alternativ de un membru al comitetului, care are și dreptul de a acorda la nevoie primul ajutor salvator. Membrii comitetului să intrunesc odată pe săptămână pentru a hotărî asupra cererilor înregistrate în cursul aceleiași septămâni. Hotărările se iau pe baza referatelor Doamnelor și Dșoarelor dispuse a face benevol serviciul de surori de ocrotire, având mentrea de a se deplasa la domiciliul fieștecarui solicitant pentru a constata la față locului lipsurile reale. (In cursul anului trecut Astra Medicală a inițiat cursuri speciale pentru pregătirea Surorilor de Ocrotire benevolă, dar ca multe alte inițiative bine venite, s'a înglodat și aceasta în noroiul indiferenței celor chemați să o sprijine). O hotărâre adusă va fi cu atât mai salutară cu cât ea va fi mai repede executată. În acest scop ajutoarele acordate să ar putea distribui chiar la domiciliul dependentilor prin surorile de ocrotire benevol procurându-le și lor o modestă satisfacție pentru munca obosităre pe care o depun în interesul celor urgizi de soarte.

De vânzare:
O casă frumoasă
în comuna Siria
având restaurant,
rulment anual 500.000 Lei
Se vinde cu preț redus
ADRESA LA ZIAR.
Nº 49. 1-1.

numentelor istorice, alifel cu drept cu vână se poate trezi cu o interpelare în parlament din partea lui Iorga, asemnoare celei care a avut loc în una din zilele trecute. Altul ne scrie: Aradul are o singură baie, exploata să răsuine de un particular. Oare primăria n'ar aduce un mai real folos populației înțîntând o baie ieftină pentru cei mulți cari nu sunt în situația să plătească taxele mari ale lui Simay etc.

Găsim că toate acestea înțimpinări n'au alt dar decât a confirma cele spuse de noi că așa sub raportul edilitar Aradul e că se poate de rămas în urmă.

Noi am putea complecta această serie de justi desiderate, căci tot ce s'a făcut e foarte puțin în comparație cu ceea ce mai e să se facă. Avem însă ferma convingere, că actuala conducere a primăriei e capabilă să nețească cu timpul toate aceste lacune, făcând ca pe ruinele vechiului Arad să răsără unul nou, care să satisfacă și cele mai rafinate pretenții. Suntem siguri, că dacă orașul nostru ar avea fonduri precum n'are, pe lângă mâna de fier care îl călăuzește astăzi ar putea în curând relua întrecerea cu celealte orașe ale frontierii de vest, pornite spre un real drum al premenirii. Ceeace s'a realizat până acum ne îndrinește la cele mai frumoase așteptări în viitor. Aceasta am vrut să o spunem în numărul trecut al ziarului nostru și credem că am avut dreptate.

In noaptea de 1 Dec. a. c., a început din viață mult regretatul

GHEORGHE PONTA

care în calitate de sef al poliției, timp de 12 ani a servit comuna Peștera, cu cea mai mare conștiință, rămnând a dânc indoliată întreaga familie și comuna.

Fie-i vecinic sărâna usoară.

Comana.

PODGORENI.
Dacă dorîți a-ți bun
cu rădăcini, din toate
solurile cu preț redus,
adresați-vă la
Nicolae Fulge
Nr 48 1-1 Covășant 748.

ANUNT.
Am onoare a aduce la cunoștință onor.
Public că am deschis în
■ — Str. Dorobanților No. 6 — ■
prăvălie de coloniale
și AROMATE, unde onor. public va fi servit punctual și cu prețurile cele
mai convenabile. —
Rog sprijinul onor. public.
No. 36—1—1 Cu slină
EMIL TOBIAS
Sprijiniți comercianți români.

Indeosebi atrag atențunea Onorabilului public român din localitate și provinție asupra firmei mele ROMÂNEȘTI

PARFUMERIA
Arad str. Brătianu No. 2—4
Cu ocazia CRĂCIUNULUI articolele se vând cu prețuri REDUSE. Rog respectuos prețiosul sprijin.

Cu deosebită stimă

ROMUL DUMITRESCU
droguist
No. 50. 1—1

GRATIS
dau la totul cumpărătorii căte 1/2 kg.
de vin, cari vor cumpăra 5 kg. vin
dulce sau negru, prețul redus dela
12 lei/kg începând MESZER
No. 51 1—1 str. I. Calvin 1.

Cu prețuri extrem de reduse
Cu sprijinul cele mai frumoase cadouri de crăciun, hârtii de scrisori cu monograme reliefate, cărți de vizită reliefate, tocuri rezervoare cu penișă de aur, albume, jucării de societate, decoruri pentru pomul de crăciun,
sortiment bogat

Negustorilor calendară pt. cadouri cu emblema firmei

Max Molnar & Comp

Arad Str. Brătianu colț cu Str. Vulcan.

Comenzile din provincie se execută în ziua întrării. Telefon interurban 601.
No. 47—1—1.

Mai multă pietate față de drapelul național.

In ziarele locale nu odată s'a amintit batjocura la care este expus în zilele noastre drapelul național, fie că se arborează la ocazii nepotrivite, fie că se confecționează în dimensiuni jignitor de minusculă. De data aceasta voim a releva un alt neajuns care s'ar putea încunjura în viitor. Deobicei în Arad când e vorba de pavoazarea orașului, drapelele se expun în presără și, voit sau din neglijență, se uită acolo zile întregi, deși dela momentul istoric pentru care au fost arborate, a trecut mult timp. Astfel acum de curând la 1 Decembrie cele mai multe drapele au rămas arborate aproape întreaga săptămână, prezintând în bătaia ploilor și a vânturilor un aspect din cele mai jalnice. Ar fi timpul ca arborarea drapelelor să fie odată pentru totdeauna reglementată, punându-se în vedere cetățenilor acestui oraș normele după care va avea să se facă în viitor pavoazarea orașului. Si anume:

1. Să se arate zilele naționale când trebuie arborate drapelele;

2. Dimensiunile minime pe care trebuie să le albă un steag pentru a putea fi arborat și

3. Să li se pună în vedere proprietarilor de case, comercianților etc. că drapelele nu pot rămâne arborate decât în cursul zilei respective, urmând a fi retrase încă în noaptea acelei zile.

Prin aceste dispoziții s'ar putea ajunge ca steagurile arborate să fie mai bine păstrate și să dea astfel un aspect cu adevărat sărbătoresc orașului în ziua pavoazării. Iar publicul s'ar obișnui a vedea în acest drapel aevaea simbolul pe care-l reprezintă.

Si încă ceva. Ar fi timpul ca diferitele partide politice să-și confeționeze alte drapele, rămânând cele naționale numai pentru zile mari ale neamului. Căci nici pe departe nu este edificator a vedea cu prilejul întrunirilor politice, și har D-lui avem destule, steagul național măturând în lung și în lat străzile înnorioate ale orașului. Si anume:

Observator.

Ploie și vânt...

*Ploie și vânt,
Miros de mormânt...
Zări cenușii,
Uliți pustii...
Păduri ruginîte,
Grădini părăginate,
Frunze căzute,
Clopote mute,
Umbre vesperale,
Presimtiri fatale
Se strecoară'n mine,
Ca vântu 'n ruine...
Trezind nostalgiei
Si dureri târziu,
Ploie și vânt,
Ultimul cânt
Se pierde lin
Ca un suspin,
Si 'mbătrânim
Fără să știm, —
Cu frunza ce pică.*

Traian Popa.

„Taina vieții lungi“

Sub acest titlu s'a editat de către Tipografia diecezană Arad, în anul 1930, o carte, care nu trebuie să lipsească din casa nici unui intelectual.

Scrisă într'un stil românesc limpede și vioiu, cartea cuprinde învățături foarte prețioase și este un îndreptar minunat pentru toți cei cari își prefătesc viața.

Reținem aci un extras din prefața ei: ... «am adunat aci adevăruri, pe cari și-le dau, iubite prietene, cu dorință sinceră, ca bunul Dumnezeu să-ți dăruiască înțelepciunea să le pricepi rostul și adâncimea, se le urmezi, ca să devii un om nou, vesel, iubitor de oameni, sănătos și harnic, aşa cum dintr-un început ai fost hărăzit să fii...»

Prețul cărții 80 lei și se găsește la Librăria diecezană Arad.

Reclama este
Sufletul Comerțului.

Meseriașii români din Arad Cercetări istorice, statistice economice, etc.

(4)

Se stabilește din cele arătate până aci, că dacă putem să ne revendicăm întâia breaslă recunoscută din Arad, tot românească a fost și a doua în ordinea cronologică, iar în a treia, dintre sase căte au fost la Arad în tot secolul al 18-lea, am fost reprezentanți deosemenea.

Concluzia celor de până aci nu e însă numai aceasta. E bine să se tragă din cele ce am arătat și concluzii despre situația românilor arădani din secolul de care ne ocupăm.

Secolul al 18-lea s'a încheiat pentru noi, după cum s'a arătat în «Originea românească a Aradului», cu o zdrobitoare superioritate numerică a noastră, dovedită de ambele recensăminte cunoscute din decada a opta. Economicește eram deosemenea în progres. Dar numai sub raportul proprietății funciare și, vom vedea mai la vale, al

comerțului, căci din raportarea ce am făcut-o mai sus, a meseriașilor români la meseriașii de altă lege (la 1774 abia vre-o 40 față de 179) s'a constatat îndeajuns că dacă în privința meseriailor ne putem socoti în progres față de ceea ce aveam la începutul secolului, când de altfel toate neamurile din Arad steteau întocmai ca noi de prost, progresul nostru nu mai era progres nici reportat la al meseriașilor străini, și nici reportat la situația noastră strălucită în Arad (60 la sută din totalul proprietarilor de casă, și 70 la sută din totalul populației).

Ideia ce trebuie să și-o facă lectorul despre situația românilor în haosul acestui sfârșit de secol, nu va putea fi însă completă din cele arătate în aceste rânduri. E nevoie să se pună în cumpănă și comerțul pe care, să se rețină faptul în toată importanța sa

O premieră la Teatrul Național.

Sgomot, clacsoane, strigăte, îmbulzeală. În seara de premieră, acesta e aspectul din fața Teatrului Național. La cassă îmbulzeală nemaipomenită, deși duduia casierija a anunțat cu glas mieros că «regretă, dar biletele au fost vândute toate». Se va juca deci — lucru de necrezut, cu cassa închisă.

Domnii în smokinguri luxoase, în fraturi, mai puțini în jachetă, și cam mulți în haine de zi, deși afișele teatrului cer că «domnii și doamnele sunt rugați să vină la premiere în costume de seară». Doamnele, nu-i vorbă, au venit cu rochii la modă: lungi și vaporioase, chiar transparente câteodată, dar cu atât mai interesante. Si, înainte de începerea spectacolului, în foyerale teatrului e un adevărat concurs de mode, o expoziție de rochii, prin urmare reclame de magazine. Fiecare doamnă caută să fie remarcată că mai repede. Hainul director de scenă, Soare Z. Soare, întrerupe însă acest concurs neoficial, prin prima lovitură cavurnoasă a gongului. Doamnele și domnii se grăbesc să-și ocupe locurile. Gongul sună a doua oră. Spectatorii întârziati intră grăbiți în sală, și-și ocupă locurile. Gongul sună a treia oră. Tăcere desăvârșită.

Se joacă piesa «Femeie și păiață» de P. Louis și P. Frondaie piesă cu care Teatrul Național a rupt tradiția, conform căreia nu juca decât piese care erau cunoscute ca bune. Piesa aceasta e mai mult boulevardieră prin felul cum se petrece acțiunea, care se desfășoară în Spania.

Aspectul culiselor e însă mai interesant, decât publicul care așteaptă nu un succes, ci o cădere cu succes a piesei.

În seara premierii, decourile sunt aranjate de după masă, și pe scenă domnește tăcere mormântală. Singur directorul de scenă Soare, animatorul massei de figuranți, rupe din când în când tăcerea prin plimbările agitate pe cari le faci din culuar între culise și «retour».

Cu jumătate de ceas înainte de începerea spectacolului, toată lumea, artiști și artiste cu figuranți cu tot, trebuie să fie pe scenă, unde Soare le fine un mic logos:

Mă, băieți, mă să nu mă faceți de râs că vă ia mama dracului. Cu pumnii vă scot afară și nici plata nu o lăuți. Fiți băieți de omenie și faceți

pentru mine, că voi face și eu pentru voi.

Și tu Nicule — Băltățeanu — fi înălțime; Mărioară — Zimniceanu — arată-le celor de sus că pe nedrept ai fost osândită, și voi cei mai tineri, nu uitați că tot eu pun în scenă și «Cocoșul Negru» și dacă voi nu, apoi nici eu... nu.

Trece apoi în sală, se reîntoarce între culise, se uită la ceas, se plimbă, se șterge pe frunte, trage o injuratură cu sfînți, apucă gongul, aplică trei lovitură și dispără. E în sală. Urmărește piesa. Trece apoi în loja directorială, iar după actul I, extenuat pleacă acasă. Acesta e pachetul de nervi al Teatrului Național.

Actul I s'a sfârșit. Comentarii. Contradicții. După actul II discuția în contradictoriu e mai vehementă, pentru că la sfârșitul piesei, toată lumea să fie de acord că piesa a fost «teribilă» și că demult n'a mai trecut un așa succés pe lângă prima noastră scenă.

Lumea pleacă fericită și la un sfert de ceas după terminarea spectacolului, cassierul general al teatrului, Negrea, anunță fericit că incasările au atins cifra fantastică pentru Teatrul Național, de 75.000 lei. Cea mai bună rețetă.

Stănescu și Ciprian sunt mândrii, c'u contribuit la succesul piesei, prim rolurile de... conducători ai galeriei, roluri pe cari le-au avut pe lângă cele din piese, și pe cari le-au jucat cu același talent. În sfârșit e vesel și șierul care spune că vândut 230 de programe.

E veselă toată lumea, e vesel Băltățeanu, dar Marioara Zimniceanu să cam intristă, căci în scenă finală, când don Matteo — Băltățeanu — îi aplică o corecție, loviturile date de prăpăditul de Băltățeanu au fost cam... bine date și simțite.

Ușierii și mașinișii sunt veseli, căci mâine dimineață teribilul Soare nu-i va mai înjură, ci le va da o țigără.

Cineva însă nu e vesel. E I. Dimitrescu, cronicarul dramatic al Curții, care nu știe cum să-și scrie cronica dramatică: favorabilă sau... ca de obicei?

Artiștii sunt în așteptarea ziidelor — așteaptă o zi și o noapte — iar figurația își laudă întrările și sgomotul făcut.

Toți sunt mulțumiți, căci toți au contribuit cu ceva la succesul piesei.

A. Miljean

mai putem urmări pe români macedoneni în Arad, poate pentru seriosul motiv că s'a inceput și aici în contralor, ca în orașele ardeleni de-o pildă unde fusese înălțat încă mai demult luajila ochi, o prigoană la care și-a dat concursul și breasla, existentă dela 1735,²⁾ a negustorilor sărbi de aici. Pentru că erau desigur prea buni negustori, erau mereu prigonii de concurenții de altă lege, și firește că administrația, solicitată să-i alunge, să-i grăbit să ia măsuri în contra lor chiar împotriva ordinelor împăratăști, sub un pretext la îndemână, că ar fi supuși străini, cu familiile peste granită.

La 1744 se pomenește deci un singur negustor grec în Arad, unul Lazăr, care a fost tolerat pentru că a făcut jurământ de credință și a declarat că se va însura aici. Negustorii «greci» și erau o sumedenie, să au văzut deci nevoi să împânzească de aci, năștene satele județului. «Astfel, spune Márki³⁾, în întreg secolul al 18-lea băcanii și negustorii de contrabandă ai satelor

²⁾ cf. Márki, I. c. II, 870.
³⁾ Ibid, 871.

¹⁾ Nume foarte obișnuit la români macedoneni din Ungaria. Unii dintre ei, dintre cei dela Inea, erau nobili dela 13. II. 1649, făcuți de Gh. Rákoczy II. (I. Márki, I. c. II, 190).

Să se intensifice exportul.

Statul are îndatorirea să dea libertate comerțului de vite și să încurajeze exportul de carne. Să se protejeze înființarea de abatoare sau să se susțină cele existente. Parlamentarii noștri au datoria să intervină.

In Ciclul de articole publicat în ziarul «Aradul» am insistat pentru intensificarea exportului de animale, dar mai cu seamă, pentru acela al carnii. Am arătat avantajile exportului de carne față de acela al animalelor și și am reliefat, cred, destul de convinsător, importanța acestui export pentru economia națională și pentru ameliorarea stării economice a țărăneștilor români.

Scopul urmărit a fost să atragă atenția factorilor economici asupra acestei chestiuni de ordin capital în zilele pe care le trăim. Astăzi, când factorii supremi ai organizației noastre de stat, în căutarea soluțiilor pentru a se putea ieși din criză, căci, incontestabil, suntem în plină criză economică, dibuie neorientați, este datoria fiecărui român să contribuie cu mijloacele sale, fie oricât de modeste, la opera care urmărește regenerarea generală.

Nu am pretenție să afirm că am descoperit piatra filosofică cu ajutorul căreia să facem imposibil să devină posibil și n'am pretenție să spun, că calea spre ieșire din criza economică a fost indicată de mine prin articolele precedente. Am însă curajul să spun că, împins de o arzătoare dorință de a contribui cu ceva la opera de îndepărtare ce ne reclamă energiile răzănești, mi-am făcut datoria.

Mă întreb însă: «vor vrea oare să-și facă datoria și aceia cari au putință să realizeze, ceeace noi găsim de bun?». Căci, numai atunci când cele două voini se vor întâlni se va putea creia.

Comerțul, mai bine zis, exportul de carne, la noi, a fost lăsat în totdeauna pe planul al doilea, cu toate că a doua principală preocupare a țărăneștilor români, pe umerii căruia apăsa greul, este tocmai creșterea de vite.

Din cele expuse până aci, în articolele precedente, rezultă că statul are netăgăduită datorie să acorde multă, foarte multă atenție acestei chestiuni.

Nu sindicalizarea exportatorilor de vite este cea mai fericită măsură pentru rezolvarea problemei. Am mai spus-o și repetăm sindicatele monopolizează exportul, vor impune prețurile ce le vor conveni. Ființarea lor nu numai că nu va avea efecte de îmbunătățire, ci, dimpotrivă, ca un parazit, vor trăi în dauna comerțului de vite și carne, și în dauna indeletnicirii creșterei de vite.

Libertatea comerțului de animale, încurajarea lui prin premii acordate, suprimarea taxelor vamale, vor trebui să fie preocupările organelor de stat în legătură cu exportul de animale și carne.

Există la noi în țară, două, (zis și scris două) abatoare amenajate cu cele mai moderne instalații și mașini în vederea exportului de carne. Se interesează statul de acestea? Eu îndrăznesc să afirm că *nu*. Pentru ce nu? Pentru că conducătorii noștri, în loc să se ocupe de probleme reale, aleargă după potcoave de cai morți, singurălor preocupare fiind sfărătul, căreia le place să-i zică cu multă emfază: politică.

Reprezentanții noștri în parlament au problemă, activitatea dumnealor parlamentară ar putea lua, în sfârșit, un început. Este adevărat, nu dumnealor sunt de vină că până acum nu s'a putut face acest început. Noi, suntem de vină că nu le-am dat probleme de rezolvat, și dacă le-am dat nu le-am dat din acelea, dacă sunt, pe cari dumnealor le-ar putea rezolva.

Dania, mica Danie, o țărășoară care să tot fie că Ardealul nostru a știut să rezolve chestiunea exportului său de carne și, eventual, vom arăta aci, cum, pe când noi suntem incapabili. Avem o măngăiere putem spune, împreună cu factorii noștri și politici și economici, că suntem mulți, mulți cum a spus-o odinioară Moțoc.

I. Lupu

Din trecutul Mândrulocului.

Ce era Mândrulocul înainte vreme?

Un mic cătun alcătuit din câteva familii — așezate pe malul drept al Mureșului, având la dreapta (N.) un braț mort în care stufările creșteau în abundență.

Existența acestor familii (mai cunoscute Huzureștil și Coclobanii) era foarte pericolită, căci de ceeață parte, pe dealurile sau mai bine zis pe colinele „Saradînului” (numele vechi turcesc al comunei Schöndorf de astăzi), sălașuia Turcii, cari adesea treceau pe malul deșert, jefuind și distrugând totul în cale.

Locuitorii micului cătun neputându-și să opună și ne mai putând suferi starea aceasta de lucruri, trecuă într-o bună zi de partea ceeață a brațului mort, unde prezenta un oarecare avantaj fiind mal ridicat decât cel dință. Noua așezare se întări în curând cu noui famili, iar mai apoi cu o sută de sărbi despre care va veni vorba mai la vale.

Întâia pomenire despre Mândruloc e dela 1471, spune Encycl. Rom.; din secolul XVI se amintește apoi aici o cetate, în care după Izgonirea turcelor se trimise o garnizoană de grăniceri sărbi, dublată de o colonie civilă. Nouii veniți începură ca pretutindeni pe unde să au ivit în acest ținut, să acapareze tot ce poate și tot odată să încerce a desfășoară pe români băstinaș prin limbă și prin rit. Au ridicat deci aici o mănăstire, al cărei ruini se mai potrăvea încă acum 80 ani (după spusele celor mal în vîrstă din sat), și aduseră călugări greci. Dar destinul a fost altul: nu localnicii au fost desființați ci veneticii, pentru că înțâială lovitură a fost desființarea garnizoanelor, întâmplată odată cu înlocuirea celorlalte forțe grănicerești ale sărbilor de pe Murăș. Mănăstirea a avut aceeași soartă; golită de călugări, s-a ruinat cu vremea totală.

In decursul anilor satul a suferit și o schimbare topografică. Cele două ape au tins tot mai mult să se împreună, până când în sfârșit prin regularea

cursului, se îmbină, și acum curg într-o singură albie. Terenul intercalat, altădată, între aceste ape, a fost împădurit, iar pentru mai bună siguranță, s'a procedat la întărirea zăgazurilor.

Satul, a cărui biserică, căci avea una aparte de a sărbilor, se surpă în urma mănăstirii, se mută tot mai la N., până când în 1825 ajunse pe locul unde se află și astăzi. La 1852 și-a ridicat o nouă biserică, terminată în 1854.

Nicolae Bozgan.

Un apel către Societățile de binefacere și toți oamenii de bine.

Direcțione Spitalului de Copii „Prințipele Mircea” din Arad a simțit de mult timp nevoie de a luce inițială înființare unei modește biblioteci, care să se servească bolnavilor ca o distracție utilă în zilele lungi și plăcute ale convalescenței. Lipsa de fonduri însă a împiedicat până în prezent înjgebarea acestei biblioteci, de o necesitate indiscretabilă chiar și numai din punct de vedere educativ. Ne putând renunța la însăptuirea ideei care ne preocupă, fără să lovim în interesele micilor suferinți, suntem să ne adresăm astăzi tuturor oamenilor de bine rugându-i să doneze fiecăreia pe seama bibliotecii proiectale o broșură adaptată inteligenții și mentalității copiilor. Dacă îndrăznam să cerem sprijinul societății o tacem în credință că marinimoșii donatori nu vor resimți prea mult povara sacrificiului impus de noi, dat fiind că nu este familie cu copii unde să nu existe o carte, broșuri sau revistă de care să nu se poată lipsi. Avem ferma convingere că societatea românească arădană care a dat atâta de dovezi înălătoare a spiritului său de jertfă, nu va trece cu vederea nici apelul nostru, și ne va da tot sprijinul ca instituția noastră să meargă cu un pas înainte în îndeplinirea chemării sale.

Direcțione Spitalului de Copii.

au fost grecii, și numai în localități mai mari, în special la Arad, au funcționat negustorii sărbi, germani și pe alocuri unguri, cari la început, lucrau cu foarte puțin folos.» Dintre negustorii aceșia ne sunt cunoscuți, și e de remarcat că sunt identificați în aceleasiate unde mai apoi, în secolul al 19-lea, avem să găsim pe prea puținii negustori români ai acestui ținut: Görög Dima din Covasânii, Costa din Cuvin, Ianke Fanațko din Minîș, Dumitru din Socodor, Petru din Șimand, Toader din Orlaca, Petru din Curtici, Costa din Șiclău, Raia din Cherechi, Guma, Nițoară și doi Costa, cu toții din Șiria, Mîcula și Alexa din Pâncota, Iancu Fanațko, Iancu Mîlar și Iancu Toader din Peșica, veniți cu totii la 25 Mai 1746 să dea la județ jurământ de credință către împărătie și să declare că și vor aduce familiile în țară.⁴⁾ Lista trebuie întregită cu 9 anonimi dela 1743, negustori de vite;⁵⁾ mai apoi cu un negustor „grec” din Semlac, anonim deasemenea, prădat de niște români de-acolo;⁶⁾ cu un Nicolae Ianovici din Socodor, cu un Costa Gheorghe tot deacolo, un Chirasici din Să-

vărșin, un Demeter Gheorghe din Pâncota, un Costa Nicoara din Galșa și un Todor Iancu din Agriș,⁷⁾ toți depe vremea recensământului al treilea din orașul Arad, când — la 1773 — statistică negustorilor din oraș este următoarea: 36 negustori și 19 hanii, dintre cari nume de macedoneni: Graak Iancu, Hacia Pavel, Hacia Conști. și probabil Pankov Costa, iar nume românești sau probabile românești: Babocs Lörinc (în acelaș recensământ un Babocs Vaszilie, scris aşa), Eremics Mihai (astăzi nume românesc), Gyorgyev Pava, Mihi Stoian, Nikolin Iova, Petrov Vasa, Popov Iefta, Stoianov Rista, Szébenyi Iova, Vuics Savao, dintre proprietari, Todorov Nica și Gyorgyev Stefan, dintre chiriași, cu toții negustori; iar hanii: Brașovan Iovan, proprietar și Murk Attyum (Murg Achim) chiriaș.⁸⁾ Total: 3 sau 4 macedoneni; 6 români de aici și 8 cari pot fi și străini dar și români, căci, repet, e îndeobște cunoscută metamor-

foza suferită de numele românești în această epocă de sclavie bisericescă sărbească, iar căt despre numele de boz, oricine se poate convinge că multe dintre ele au și astăzi la români de aici o fizionomie sărbească, depe vremea abuzurilor preotimii sărbești care ne botează și ne ţine evidență.

Reiese din statistică aceasta, că la sfârșitul secolului al 18-lea comerțul românesc nu era în urma industriei, ba era în vîdut progres față de ea, dacă vom socoti că la 1774 dintre 231 meseriași abia vre-o 40 erau de ai noștri, în vreme ce dintre 36 de negustori, români erau aproape jumătate. Ascensiunea aceasta este desigur și mai impunătoare, dacă ţinem seamă de negustorii macedoneni, răsfirăți după cum s'a văzut peste întreaga suprafață a județului.

Ea s'a făcut însă în chipul cel mai jalinic, și e bine că acest trist sfârșit, întâmplat abia în câteva decenii de ofensivă iudeo-maghiară din prima jumătate a veacului al 19-lea, să fie luat după cuvîntul amintire.

Avusesem la sfârșitul secolului al 18-lea comerțul arătat aci, și pînă în mijlocul secolului al 19-lea, de când putem să-l urmărim din nou, îl pierdusem aproape cu desăvârsire. La 1842 sta-

tistica lui Ottmayer⁹⁾) nu găsește în Arad negustori cu nume românești (deși în Oradea d. e. îl descopere în număr încă remarcabil). Între 1856 și 1862, statistică foarte conștincioasă dar deasemenea neoficială a calendarelor arădane¹⁰⁾ descopere: trei băcani, doi negustori de sare, și, cu bunăvoie, vre-o trei, judecându-i după nume care pot să fie prea bine și străine, negustori de lemne. În județ, dacă putem să dăm deplină crezare acelorași statistici, singurele ce le-am putut descoperi, comerțul românesc stătea 'n această vremie — iau la întâmplare data 1856 — cum nici că se poate imagina de prost. În vreme ce aproape în fiecare sat era măcar un evreu, dacă nu căte trei—patru, negustori români sunt pomeniți numai următorii: Haica Mihai și Onișca Pavel în Covasânii. Gheorghe Mișici în Agriș, o femeie, Iulia Pișan, în Cîntei, Gh. Seculici în Macea, Dimitrie Secian și Crestici Iova în Șiria, în total Șapte!

⁴⁾ Ottmayer, Handels — und Gewerbs — Almanach für d. Konigreich Ungarn, 1842, An. I, Ofen, Tip. Gyurian-Baqq, 1842.

⁵⁾ Aradi Utasito Naplár, Tip. Bettelheim, Arad, anii 1856—62.

(Va urma).

Preturile de Crăciun la „FORTUNA” numai 10 zile

Magazin de modă pentru dame, Str. Pirici 5.

Palton de iarnă din șofă englezescă cu blană mare fost L. 3000 azi L. 1800

"	din șofă fină	"	2800	"	1600
"	din șofă	"	1500	"	900
Vizitați neapărat magazinul nostru fără nici un obligament.					

Palton de iarnă de plus negru cu blană mare, fost Lei 5000 azi Lei 2800

Blană de plus elegantă "

Haine fine de șofă "

Rugăm să nu confundați firma.

Iarăși Biblioteca Palatului Cultural.

Sunt informați că dl primar Luțai, refuzând a pune la dispoziția Palatului cultural fondurile disponibile pentru punerea la punct a bibliotecii, intenționează să reacționeze altfel față de învinuirea care i s-a adus de-a nesocotit cultura românească. Dsa vrea să îmbogățească biblioteca Palatului cultural fără a aloca un ban măcar, prin simpla ei declarare de către bibliotecă națională, un fel de a doua academie. Noi îl sfătuim să-și vadă de treabă, căci deputatul care va veni să facă o astfel de propunere în fața parlamentului va întimpina aceeași ilariantă primire ca vorbirea pe care a ținut-o la începutul acestei guvernări un alt deputat arădan, care voia să doveză, nici mai mult nici mai puțin, că Aradul e buricul pământului.

O bibliotecă națională⁴⁾ inseamnă că din tot ce se tipărește în țara românească, un exemplar să se trimită acestei biblioteci. Aceasta inseamnă să se mai clădească un etaj peste actualul palat cultural, iar în bugetul primăriei să se mai prevadă cel puțin 6 posturi de bibliotecari, pe lângă cel de bibliotecar general care ar fi să se creeze deasemeni. Căci har Domnului, dela tiparitele diaconului Coresi și până la actualele tipografii, carte românească sărmană a evaluat și ea, putând astăzi să concureze chiar și cu piața cărților ungurești.

Decât problema se pune altfel. A fost un timp în țara românească, în care scriitorul murea de foame în umbra cărților sale scoase în vîlăag. Azi avem scriitori care trăiesc din produsul muncii lor cerebrale, la fel ca un avocat de pe urma proceselor. Este adevărat că în această privință n-am ajuns încă starea ideală pe care o înregistrează țările din apus. Avem durere, și astăzi scriitori cu bună reputație scriitoricească fără a se putea susține de pe urma profes-

⁴⁾ Prin lege sunt obligate toate tipografiile să trimită căte un exemplar din fiecare tipăritură pentru Biblioteca Academiei, Biblioteca Astra și B. Universității din Cluj.

Un vas încărcat cu aur în fundul mării.

In timpul răsboiului mondial s'a scufundat în Mărițeană vaporul englez „Egipt”, care avea majoritatea încărăturilor sale aur. Marea în acel loc întrece în sădâncime posibilitatea lansării vreunui scafandru, căci este situația că nu se poate cobori în ape o ființă umană decât până la o anumită adâncime. La această dificultate se adaugă și faptul că, cu cât un obiect este mai în adâncimea apei cu atât presiunea de sus în jos este mai mare. Astfel că pentru a scoate un vas delă o adâncime enormă, ar trebui o forță neînchipuită de mars la suprafață. Făcându-să aceste calcule toți expertii să ajuns la convingerea imposibilității regăsirii vasului, și așa aliații au abandonat orice încercare, mai ales că nici locul accidentului nu se cunoștea precis. Italienii însă nu s-au dat învinși: ei au continuat mereu să caute vasul „Egipt”, primind asigurarea din partea Angliei, că dacă vor găsi, aurul din el să devină proprietate italiană.

Siunii lor, căci publicul românesc n'a ajuns încă la acel grad de cultură încât să simtă necesitatea hranei sufletești în măsura celei trupești. Astfel datoria tuturor oamenilor de cultură e să sprijinească din răspunderi carte românească, și mai ales trebuie să facă aceasta instituțiile publice. Ce-ar fi dacă într-o bună zi toate orașele s-ar întări în călcâie declarându-și așezământul lor de cultură o bibliotecă publică? În acest caz bietul autor de cărți n'ar mai putea birui cu numărul mare de exemplare gratuite pe care e nevoie să le doneze bibliotecilor dintr-un colț până la celălalt al țării. Un adevărat dezastru pentru producția de carte românească. In seceta actuală de bibliofilia, toate instituțiile și în prima linie primăriile au obligația morală de-a îmbărbăta pînă în toate mijloacele desfacerea cărții românești, plătind fiecare volum ce intră în bibliotecile lor. Astfel datoria de a cumpăra carte, de-a nu aștepta română dela un ram al producției noastre naționale, care tanjește din cauza lipsei de interes se impune ca o necesitate imperioasă. Sunt cărți pe care un particular nu și le poate procura, fiind exagerat de scumpe, aceasta pentru că interesează un cerc restrins de cetitori. Ce s'ar alege de această carte, dacă nici măcar instituțiile publice care dispun de fonduri, n'ar sprijini-o, dându-i posibilitatea de-a se desface măcar în cantități reduse.

Povestea cu biblioteca națională, firul de păr de care actualul primar al municipiului vrea să-și salveze reputația de om al culturii, este și ea o dovadă de concepția ingustă pe care o au conducătorii noștri față de carte românească, această inutilă unealtă care n'are nici un rost, pentru că lipsită de orice folos material.

Nu, d-le primar, să destinație sale fondul de 90 milii cât a mai rămas la articolul bugetar al Palatului cultural, căci pe noi mirojul bibliotecii naționale pe care voiești să o vrăjești din nimic, nu ne impresionează.

Vineri seara (12 c) la ora 7^{1/2} stațiunea de transmisiune radiofonică din Londra a anunțat că Italianii ar fi isbutit să găsească punctul unde se găsește vasul Râmne acum de vîzut dacă Italianii vor izbuti să scoată și aurul din el, Londra însă se îndoiește la aceasta.

Despre cele publicate azi redacția nu răspunde.

Comunicat

Am predat biroul meu de informații de credit „Informator” din cauză de boală dlui Rákai Miksa, birou de bancă și comert informațiile ce se vor cere din partea clientei, dlui Rákai Miksa, secretar gen. de bancă pensionat, posedând tot materialul bioroului meu, se vor da tot cu aceiași îndere și punctualitate. Rog de a adăuga imputănicirile în baza cupoanelor emise pe adresa Piața Luther Nr. 3

Bologa Nicolae

Birou de informații de credit „Informator”

NUMAI 3 ZILE!

Renumita ghicitoare face o splendidă ofertă. Ea doar să vă spună dacă viitorul D-voastră va fi fericit, binecuvântat sau plin de succese. Dacă veți avea succes în dragoste, în căsătorie, în întreprinderile D-v, în productele Dv. și în dorințele Dv. Ea va răspunde și

RENUMITA GHICITOARE DIN LUME

IRIS

Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad.

Din viața studențească.

MATRICOLA.

Unul dintre obiceiurile interesante ale studențimii italiene este acela de a proveda pe „bobocii” cari se inscriu în primul an cu un fel de foale de liberă intrare în universitate. Început de an școlar. Culoarele sunt congestionate de mulțimea studenților de orice vîrstă. Tineri scăpați de disciplina aspiră la liceul, cu față iradiată de bucuria primului pas făcut în citadela universitară. Gesturi nesigure, ochi curioși cînd cu nesă chiar și cel mai neînsemnat afă. Cei mai bătrâni, familiarizați cu toate nuantele vieții de student, după vînăcile sesiuni de toamnă, își aranjează, cu superioritatea celui care se simte acasă, situația unei nebuloase. În intervalul de la începutul înscrierilor și începutul cursurilor se face introducerea în tainele vieții studențești a „bobocilor”, cari aici au primit pore la de „matricole”. Câte unul dintre acești începători stângaci e înconjurat de un grup de alii mai bătrâni și îuat la brat, cu cântece și glume se trezesc la proximul restaurant sau bodegă. Urmează cheful limitat de conținutul pungii „matri-

colantului”. La urmă î se întochemește „matricola” prin care își face intrarea triumfală în viața de student. E o hârtie, mărgălită în lung și lat cu desene obscene îscălită de toți cei prezenți și sigilată de președintele asociației studențești. După această „mică formalitate”, de care nu scapă nici fetele și care uneori costă sume frumoase, debutantul are dreptul să poarte chipul, să facă scandal la cursuri, pe stradă și să aibă jumătate reducere la orice spectacol... Sună hazilii controlurile „autenticității” matricolelor... căci dacă se afă că pe hârtia, deținutul murdară, și pe care o păstrezi ca o amintire frumoasă, se mai poate scrie sau desemna ceva, cheful începe din nou... natural pentru complecțare... și în aceasta veselie exorbitantă începutul fiecărui an școlar se cimentează legăturile de prietenie dintre toți studenții, indiferent de cursul cel urmează, dând naștere la solidaritatea și compacția masselor studențești, care face să dispară orice diferență dintre doctorand și matriculant.

G. G.

Ceațul dansant al femeilor române.

Sâmbătă după masă la orele 5 a avut loc Ceațul dansant al Reuniunii Femeilor Române, în sala unei cercuri românești, din localul Teatrului Orășenesc. Petrecerea a durat până noaptea târziu, participanții având tot timpul cea mai bună dispoziție.

Aceste ceaiuri bilunare, încep să-și preciseze tot mai mult rolul ce-l au în adunarea într-un singur mănușchi a societății românești din Arad. Atmosfera și finula fără pretenții, intimă, aproape familiară, ce domnește în sălănele cercului, în timpul acestor ceaiuri, contribue foarte mult la acest lucru.

Ne bucură atmosfera unitară ce-a dominat Sâmbătă seara, pentru că ne dovedește că ecurile regrelabilului incident s'au risipit fără urme.

Ca și înainte cu două săptămâni, la ceaiu, a participat tot ce are Aradul mai select, iar comitetul Reuniunii îi revine toate mulțumirile și felicitările pentru cele realizate.

Regretăm foarte mult că din lipsă de spațiu, nu putem da numele participanților.

Delapidator lăsat în libertate.

In urma denunțului Casei Cercuie și Asigurărilor Sociale din Arad, Parchetul a deschis acțiunea publică contra funcționarului Boșneac Teodor, care și însușise suma de 12.000 Lei, din incasările ce eșeuțuise. D-l Jude Instructor al Cab. I. a respins, prin ordonanța D-sale, propunerea făcută de parchet pentru arestarea inculpatului. Parchetul făcând opozitie „contra susținută” ordonanțe, cazul a ajuns înaintea Tribunalului pentru a decide. Tribunalul a respins propunerea Parchetului, ordonând lăsarea în libertate a inculpatului Boșneac Teodor, deoarece înălțat acestuia restituise suma delapidată.

Alegere de preot în Cicir.

Eri a avut loc la Cicir alegerea de preot în locul vacanță. Alegerea s'a făcut în asistența P. C. Sale protopop Văjianu, care dă indicațiile necesare.

A fost ales părintele M. Morgovanu, cu 80 voturi.

Traficanți de carne vie în arest preventiv.

Inaintea seccii II-a a Trib. sub președintia Dlui Judecător Al. Alexandrescu, a venit spre confirmare mandatele emise în contra soților Farkaș, ce se fac vinovați de crima de proxemitism. Istorul afacerii este următorul:

În alte chestiuni importante, IRIS vă face analiza vieții Dv. și vă dă sfaturi personale, care vă vor uimi și vă vor entuziasma. Consultați-o și veți avea extraordinară surpriză. Primește toată ziua. Se află în Str. METIANU casa KOSMENSKY.

No. 44. 1.

Redactor responsabil: SIMION MICLEA